

EU:n valtiontukisäännöt

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Sisällys

1	Mitä valtiontuki on?	3
2	Valtiontukien valvonta ja hyväksyttävyys	5
	Ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisia tukia valvotaan jälkikäteen	6
	Vähämerkityksiset eli de minimis -tuet jäävät ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle	8
3	Yritysten oikeusturva	11
4	Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävät valtiontukiasioissa.....	13
	Lisätietoja EU:n valtiontukisäännöistä	15

Euroopan unionin oikeuden mukaan valtiontuet yritystoiminnalle ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Yritykselle myönnettävä julkinen tuki voi antaa sille muihin kilpaileviin yrityksiin verrattuna etua, ja tämä voi vääristää EU:n sisämarkkinoiden toimintaa ja kilpailua.

"Jollei perussopimuksissa toisin määrätä, jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovellu sisämarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan."

- Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT),
107 artiklan 1 kohta

Yritystoimintaa voidaan kuitenkin tukea EU:n valtiontukisääntöjen puitteissa. Valtiontuki voi olla EU:n sisämarkkinoille soveltuvaa, jos tuella edistetään yleistä taloudellista kehitystä ja SEUT-sopimuksessa (107 artiklan 2 ja 3 kohdat) määritellyjä tavoitteita. Euroopan komissio on antanut yksityiskohtaisia sääntöjä siitä, millaiset valtiontuet ovat sallittuja. Suomessa valtiontukia myöntävät esimerkiksi Tekes, Finnvera, ELY-keskukset, maakuntien liitot sekä kunnat ja kuntayhtymät.

EU:n valtiontukisäännöt koskevat toimenpiteitä, joilla julkinen sektori myöntää yrityksille vastikkeetonta, valikoivaa taloudellista etua. Valtiontuki voi olla muodoltaan monenlaista: valtiontukea voi olla esimerkiksi avustus, markkinahintaa edullisempi laina, takaus, ei-markkinaehtoinen pääomasijoitus tai pääomitus, verohelpotus tai markkinahintaa alhaisempi kiinteistön tai maa-alueen vuokra tai myyntihinta. Valtiontukea eivät sen sijaan ole esimerkiksi yleiset kaikkiin yrityksiin kohdistuvat toimenpiteet (mm. verotuksessa) tai julkisten varojen käyttö markkinaehtoisesti, esimerkiksi laina tai pääomasijoitus yksityisiin luotonantajiin/sijoittajiin verrattuna samankaltaisilla ehdoilla.

Euroopan komission antamissa säännöissä, ohjeissa ja päätöksissä sekä EU:n tuomioistuinten oikeuskäytännössä on määritelty tarkemmin, millaiset toimenpiteet ovat valtiontukea ja miten tuen määrä lasketaan.

Valtiontuen tunnusmerkit

- Julkisia varoja kanavoidaan yrityksiin/taloudelliseen toimintaan
- Etu on valikoiva eli tuki kohdistuu vain tiettyyn yritykseen tai tiettyihin yrityksiin (esimerkiksi jollekin alalle tai alueelle)
- Toimenpide vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua
- Toimenpide vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

EU:n valtiontukisääntöjä sovelletaan, jos kaikki nämä tunnusmerkit täyttyvät samanaikaisesti.

Yrityksiä ovat EU-oikeuden mukaan kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta riippumatta. Taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita ja palveluita tarjotaan markkinoilla. EU:n valtiontukisäännöt koskevat siten niin julkisia kuin yksityisiä yrityksiä ja esimerkiksi yleishyödyllisiä yhteisöjä silloin, kun ne harjoittavat taloudellista toimintaa. Merkitystä ei ole myöskään sillä, tavoitteleeko yritys voittoa vai ei. Käytännössä se, harjoittaako tuen saaja taloudellista toimintaa vai ei, tulee aina arvioida tapauskohtaisesti.

Taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita ja palveluita tarjotaan markkinoilla. EU:n valtiontukisäännöt koskevat siten niin julkisia kuin yksityisiä yrityksiä ja esimerkiksi yleishyödyllisiä yhteisöjä silloin, kun ne harjoittavat taloudellista toimintaa.

Valtiontukien valvonta ja hyväksyttävyyys

Euroopan komissio vastaa EU:n valtiontukisääntöjen mukaisesta valvonnasta. Euroopan unionin neuvosto ja komissio ovat antaneet yksityiskohtaisia sääntöjä valtiontukien sisämarkkinoille hyväksyttävyydestä ja tukien valvonnan menettelytavoista. Valtiontukivalvonnan tavoitteena on taata tasaveroiset toimintaolosuhteet eri EU-jäsenvaltioissa toimivien yritysten välillä ja minimoida jäsenvaltioiden keskinäinen kilpailu valtiontuilla. Valvonnan painopiste on tuissa, jotka vääristävät sisämarkkinoiden toimintaa ja kilpailua eniten.

Tukea myöntävän viranomaisen vastuulla on arvioida, sisältääkö toimenpide EU:n valtiontukisääntöjen mukaista tukea. Jos kyse on valtiontuesta, viranomaisen on ennen tuen täytäntöönpanoa selvitettävä tuen hyväksyttävyyys ja tarvittaessa noudatettava toimenpiteeseen soveltuvaa ilmoitusmenettelyä. Käytännössä erityisesti monimutkaisten tukiohjelmien ja suurten yksittäisten tukien tapauksessa viranomaisen on tehtävä tuesta ennakkoilmoitus komissiolle (SEUT-sopimuksen 108 artiklan 3 kohta) työ- ja elinkeinoministeriön välityksellä. Ennakkoilmoitettavaa tukea ei saa panna täytäntöön, ennen kuin komissio on asian hyväksynyt.

Yleisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa (komission asetus 651/2014) määritellään, millaiset tuet ja tukiohjelmat ovat lähtökohtaisesti hyväksyttäviä eivätkä edellytä ennakkoilmoitusta ja komission ennakkohyväksyntää. Lisäksi vähämerkityksiset tuet jäävät yleisen de minimis-asetuksen (komission asetus 1407/2013) perusteella kokonaan ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle.

Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palveluiden (ns. SGEI-palveluiden, Services of General Economic Interest) osalta on erikseen määriteltä, milloin palveluiden suorittamisesta yritykselle maksettavaa korvausta ei tarvitse etukäteen ilmoittaa komissiolle (komission päätös

2012/21/EU ja komission asetus 360/2012). Maa- ja metsätaloutta sekä kalataloutta koskevat omat erilliset valtiontukisäännöt, kuten ryhmäpoikkeusasetus ja de minimis -asetukset.

Valtiontukien avoimuuden lisäämiseksi yrityksille myönnettyjen yli 500 000 euron tukien yhteenvetotiedot julkaistaan viimeistään 1.7.2016 alkaen kunkin jäsenvaltion keskitetyllä valtiontukiverkkosivulla.

Ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisia tukia valvotaan jälkikäteen

Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen perusteella laaja joukko valtiontukia on vapautettu komissiolle tehtävästä ennakoilmoitusmenettelystä. Ryhmäpoikkeusten piiriin kuuluu tukiohjelmia ja tukia, joiden hyötyjen voidaan lähtökohtaisesti arvioida ylittävän mahdolliset kilpailun vääristymät sisämarkkinoilla. Asetuksen mukaisilla valtiontuilla edistetään talouskasvua, työllisyyttä ja muita yhteisiä tavoitteita.

Ryhmäpoikkeusasetuksen piiriin kuuluu kaikkiaan 44 erilaista tukimuotoa. Ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan, jos tukitoimenpide täyttää asetuksessa määritellyt yleiset edellytykset ja kutakin tukimuotoa koskevat erityisedellytykset. Edellytykset koskevat esimerkiksi tuen läpinäkyvyyttä, kannustavuutta ja enimmäismäärää.

Ryhmäpoikkeusasetuksen perusteella ei voida tukea vaikeuksissa olevia yrityksiä eikä myöntää esimerkiksi vientitukea tai tukea, jolla suositetaan kotimaisia tuotteita tuontituotteiden kustannuksella.

Yleistä ryhmäpoikkeusasetusta sovelletaan seuraaviin tukimuotoihin:

- alueellinen tuki
- investointi- ja toimintatuki pk-yrityksille sekä tuki pk-yritysten rahoituksensaantiin
- ympäristönsuojeluun myönnettävä tuki
- tutkimus- ja kehitystyöhön sekä innovaatiotoimintaan myönnettävä tuki
- koulutustuki
- epäedullisessa asemassa olevien tai alentuneesti työkykyisten työntekijöiden työhönottoon ja työllistämiseen myönnettävä tuki
- tuki tiettyjen luonnonmullistusten aiheuttaman vahingon korvaamiseksi
- sosiaalinen kuljetustuki syrjäisten seutujen asukkaiden hyväksi
- tuki laajakaistainfrastruktuureille
- tuki kulttuurin ja kulttuuriperinnön edistämiseen
- tuki urheiluinfrastruktuureille ja monikäyttöisille vapaa-ajan infrastruktuureille
- tuki paikallisille infrastruktuureille

Komissio valvoo ryhmäpoikkeusasetuksen edellytysten täyttymistä jälkikäteen. Asetuksen piiriin kuuluvista tuista on toimitettava komissiolle työ- ja elinkeinoministeriön välityksellä yhteenvedo 20 työpäivän kuluessa tukitoimenpiteen voimaantulosta. Komissio julkaisee yhteenvedon asetukseen perustuvista tukiohjelmista ja tapauskohtaisista tuista verkkosivuillaan. Jäsenvaltion tulee lisäksi tehdä jälkikäteinen arviointi suurten tukiohjelmien (yli 150 miljoonaa euroa) vaikuttavuudesta.

Vähämerkityksiset eli de minimis -tuet jäävät ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle

Vähämerkityksisiä eli de minimis -tukia ei tarvitse ilmoittaa komissiolle. Yritykselle voidaan myöntää de minimis -tukea yhteensä enintään 200 000 euroa kolmen perättäisen verovuoden jakson aikana. Maanteiden tavarankuljetuspalveluja tarjoaville yrityksille enimmäismäärä on rajattu 100 000 euroon, eikä tukea saa myöntää ajoneuvojen hankintakustannuksiin. Tuen enimmäismäärässä huomioidaan kaikkien viranomaisten de minimis -tukena myöntämä rahoitus.

De minimis -tukena ei voida myöntää vientitukea eikä tukea, jolla suositetaan kotimaisia tuotteita tuontituotteiden kustannuksella. Vaikeuksissa olevalle yritykselle de minimis -tukea voidaan myöntää avustuksena,

EU-rahoitus ja valtiontukisäännöt

- Jos yrityksen hankkeeseen kanavoidaan kansallisen rahoituksen ohella EU:n rakennerahastovaroja (Euroopan aluekehitysrahasto EAKR ja Euroopan sosiaalirahasto ESR), kokonaisrahoituksen tulee noudattaa EU:n valtiontukisääntöjä. Valtiontukien yleinen ryhmäpoikkeusasetus koskee myös rakennerahastoista myönnettävää rahoitusta. De minimis -tukea myönnettäessä huomioidaan kolmen verovuoden aikana yritykselle myönnettävän tuen enimmäismäärään myös EU-rahoituksen osuus.
- Valtiontukisääntöjä voidaan soveltaa rakennerahastovarojen ohella myös muuhun EU-rahoitukseen, jos kansalliset tukiviranomaiset päättävät varojen käytöstä, esimerkiksi tuensaajien valinnasta. Sen sijaan sellainen EU-rahoitus, joka ei suoraan tai välillisesti kuulu jäsenvaltion määräysvaltaan ja jonka myöntämisestä komissio tai muu EU:n toimielin päättää keskitetysti, ei kuulu EU:n valtiontukisääntöjen soveltamisalaan (esimerkiksi Horisontti 2020 -innovaatio-ohjelma ja pk-yritysten COSME-ohjelma).

mutta jos tuki myönnetään lainana tai takauksena, tukiviranomaisen on varmistettava, ettei tuensaaja ole vaikeuksissa asetuksen tarkoittamalla tavalla. Maataloustuotteiden alkutuotannon sekä kalastuksen ja vesiviljelyn aloilla on omaa de minimis -sääntelyä, jossa de minimis -rajat ovat alhaisemmat.

Tukiviranomaisen on ilmoitettava kirjallisesti yritykselle, että sen myöntämä tuki on de minimis -tukea, ja viitattava komission de minimis -asetukseen. Yrityksen puolestaan on ilmoitettava kirjallisesti tukiviranomaiselle kaikki sen eri viranomaisilta kahden edeltävän ja kuluvan verovuoden aikana saamat de minimis -tuet. Tuen myöntämiseen liittyvät asiakirjat tulee säilyttää mahdollista jälkivalvontaa varten kymmenen vuotta tukipäätöksestä.

Valtiontukivalvonnan tavoitteena on taata tasaveroiset toimintaolosuhteet eri EU-jäsenvaltioissa toimivien yritysten välillä ja minimoida jäsenvaltioiden keskinäinen kilpailu valtiontuilla. Valvonnan painopiste on tuissa, jotka vääristävät sisämarkkinoiden toimintaa ja kilpailua eniten.

Huolimatta siitä, että tukea myöntävä viranomainen on velvollinen ottamaan huomioon EU:n valtiontukisäännöt, myös julkista tukea saavan yrityksen on syytä varmistaa, että tuki on valtiontukisääntöjen mukaista. Jos valtiontuki ei kuulu ryhmäpoikkeusten piiriin tai ole vähämerkityksistä, tuki voidaan ottaa käyttöön vasta, kun komissio on sen ennakkoilmoitusmenettelyssä hyväksynyt. Ilman komission hyväksyntää myönnetyt tuet ovat laittomia, ja ne voidaan joutua perimään korkoineen takaisin tukea saaneilta yrityksiltä. Laiton tuki voi myös siirtyä uudelle omistajalle yrityskaupan seurauksena.

Tukea saaneen yrityksen kilpailijat voivat kannella laittomaksi oletusta tuesta Euroopan komissiolle. Kilpailijat voivat myös viedä asian kansallisen tuomioistuimen tutkittavaksi. Kansallisilla tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa arvioida tukien soveltuvuutta sisämarkkinoille, mutta tuomioistuinten tulee varmistaa tukien ilmoitusmenettelyn oikeellisuus. Jos ilmoitusmenettely on laiminlyöty, komission tai kansallisen tuomioistuimen on pääsääntöisesti määrättävä laitton tuki takaisinperittäväksi korkoineen. Jos komissio jälkikäteen hyväksyy laittomasti myönnetyn tuen, tuen saaja on velvollinen maksamaan korkoa sääntöjenvastaisuuden ajalta.

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävät valtiontukiasioissa

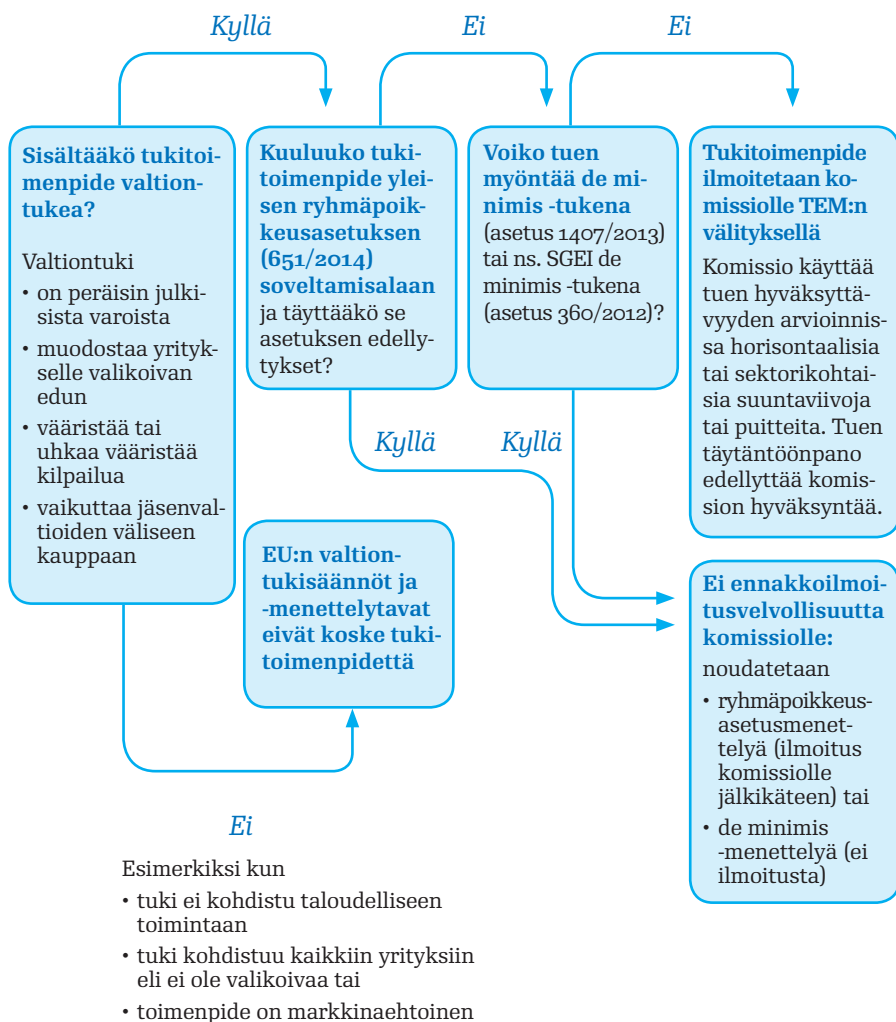
Työ- ja elinkeinoministeriö hallinnoi ja koordinoi kansallisen lainsäädännön perusteella EU:n valtiontukisääntöihin liittyviä tehtäviä Suomessa. Ministeriö osallistuu myös valtiontukisääntöjen kehittämiseen EU-toimielimissä. Maa- ja metsätaloutta sekä kalataloutta koskevia valtiontukiasioita hallinnoi maa- ja metsätalousministeriö.

Työ- ja elinkeinoministeriö antaa viranomaisille neuvontaa valtiontukisääntöjen tulkintaan ja komissiolle toimitettaviin valtiontuki-ilmoituksiin liittyvissä kysymyksissä. Tukiohjelmaa tai tapauskohtaista tukea valmistelevalle viranomaiselle tulisi olla yhteydessä työ- ja elinkeinoministeriöön mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, erityisesti kun kyse on tuen ennakkoilmoittamisesta komissiolle tai ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisesta jälki-ilmoituksesta. Työ- ja elinkeinoministeriö neuvoo ilmoitusmenettelyssä sekä toimii yhteystahona tukiviranomaisen ja komission välillä. Ilmoitukset toimitetaan komissiolle työ- ja elinkeinoministeriön välityksellä sähköisesti. Tukiviranomainen on kuitenkin itse viimekädessä vastuussa toimenpiteen valtiontukiluonteesta ja hyväksyttävyyden arvioinnista.

Jos tukijärjestely kuuluu yritystuen yleisistä ehdoista annetun lain (786/1997) ja yritystukineuvottelukunnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (138/2012) soveltamisalaan, tukiviranomaisen on lisäksi noudatettava näiden säästöjen vaatimuksia asian käsittelyssä työ- ja elinkeinoministeriön puheenjohtajalla toimivassa yritystukineuvottelukunnassa.

Komissiolle tehdyissä valtiontukikanteluissa työ- ja elinkeinoministeriö hoitaa yhteydenpitoa komission ja tukea myöntäneen viranomaisen välillä. Ministeriö koordinoi myös valtiontukien vuosiraportointia komissiolle ja komission tekemää tukien jälkivalvontaa.

EU:n valtiontukia koskevat menettelyt päähkinänkuoressa: onko tukitoimenpide tarpeen ilmoittaa komissiolle?

Lisätietoja EU:n valtiontukisäännöistä

Työ- ja elinkeinoministeriö
Työelämä- ja markkinaosasto
Kilpailupolitiikka

Verkkosivut: www.tem.fi/valtiontuet
Sähköposti: euvaltiontuet@tem.fi
TEM:n puhelinvaihde: 029 516 001

Euroopan komissio
Kilpailun pääosasto

Verkkosivut: http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview

Yhteystiedot

Työ- ja elinkeinoministeriö
Työelämä- ja markkinaosasto
Kilpailupolitiikkaryhmä
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
Puhelinvaihe: 029 516 001
www.tem.fi

Suunnittelu ja taitto: TEM

Paino: Edita Prima Ltd, Lokakuu 2014

